

НОВИ САД ЗА ЈЕДНАКОСТ ДЕВОЈАКА И ДЕВОЈЧИЦА РОМСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ

НОВИ САД ЗА ЈЕДНАКОСТ ДЕВОЈАКА И ДЕВОЈЧИЦА РОМСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ

Носилац пројекта:
Град Нови Сад- Градска управа за социјалну и дечију заштиту

Партнерска организација:
Центар за производњу знања и вештина

Период реализације пројекта:
Септембар 2019. – Децембар 2020. године

Ова публикација објављена је уз финансијску помоћ Европске уније. За садржину ове публикације искључиво су одговорни Град Нови Сад и партнера организација Центар за производњу знања и вештина и та садржина нипошто не изражава ставове Европске уније.

НОВИ САД ЗА ЈЕДНАКОСТ ДЕВОЈАКА И ДЕВОЈЧИЦА РОМСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ

Општи циљ пројекта:

Подстицање позитивних акција локалне заједнице према ромском становништву ради спречавања дискриминације, са посебним фокусом на девојчице, девојке и жене.

Конкретан циљ пројекта:

Допринос унапређењу локалних међусекторских механизама за социјално укључивање младих ромске националности, нарочито девојчица и девојака, кроз сарадњу локалне самоуправе, система образовања, социјалне заштите и организација цивилног друштва

НОВИ САД ЗА ЈЕДНАКОСТ ДЕВОЈАКА И ДЕВОЈЧИЦА РОМСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ

ПРОЈЕКАТ НОВИ САД ЗА ЈЕДНАКОСТ ДЕВОЈАКА И ДЕВОЈЧИЦА РОМСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ ЗАСНОВАН ЈЕ НА ЧЕТИРИ СТУБА:

Подршка раном
укључивању деце у
предшколско васпитање и
образовање кроз теренски
рад у неформалним
насељима

Превенција осипања из
образовног система кроз
интерсекторску сарадњу и
подршку школским
тимовима за превенцију
осипања

Едукативни и инвидујуални
саветодавни рад са
девојчицама, девојкама и
родитељима

Информативно
едукативна
кампања

Подршка раном укључивању деце у предшколско васпитање и образовање кроз теренски рад у неформалним насељима

Програми за родитеље девојчица и дечака узраста од 0 до 5,5 година су неопходни како би се ојачала њихова знања, вештине и компетенције како би се стимулисала и едуковала њихова деца. То је посебно важно за родитеље деце из маргинализованих група чија деца нису обухваћена или су недовољно обухваћена програмима предшколског васпитања и образовања. Имајући то у виду, имплементација програма раног развоја у Новом Саду је посвећена ромској деци у неформалним насељима. Град Нови Сад улаже значајне напоре

НОВИ САД ЗА ЈЕДНАКОСТ ДЕВОЈАКА И ДЕВОЈЧИЦА РОМСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ

и средства у програме подршке укључивању деце ромске националности у образовни систем, превенцију осипања из образовног система и унапређивање социјално економског статуса ромских породица. У сарадњи са Центром за социјални рад и организацијама цивилног друштва, до сад је реализован низ активности које су биле везане не само за социјалну заштиту и образовање него и за здавље, становање и запошљавање. У граду је 2014. године формиран Мобилни тим за инклузију Рома а укључује представнике локалне самоуправе (координатор за ромска питања), здравственог, образовног и система социјалне заштите, као и Националне службе за запошљавање. Мобилни тим је активан и укључен у све иницијативе које се тичу инклузије Рома. Од 2018. године у Граду је оформљен и Тим за унапређење положаја Рома и Ромкиња.

Партнерска организација на овом пројекту, Центар за производњу знања и вештина, је покренула теренски рад 2014. године, а сврха овог начина рада је да се најугроженијим породицама приближе и учине доступнијим услуге подршке раном развоју, ојачају родитељске компетенције за бригу о деци и обезбеди раније укључивање деце у предшколски система васпитања и образовања. Овај вид подршке пружа се пре свега Ромима који живе на територији Новог Сада, у подстандардним насељима. Овај програм подразумева директан рад на терену са децом – социјално-едукативне активности, и са родитељима - саветодавно-едукативне активности. Поред тога, родитељи добијају подршку приликом подношења захтева за упис у Предшколску установу, као и

НОВИ САД ЗА ЈЕДНАКОСТ ДЕВОЈАКА И ДЕВОЈЧИЦА РОМСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ

приликом остваривања других права у области социјалне и здравствене заштите и образовања.

Дугогодишње искуство на сличним програмима је допринело континуираном унапређивању методологије рада. Сам програм се састоји из:

- 1) Саветодавног рада у циљу подршке родитељству, који је усмерен на саветовање, информисање и оснаживање родитеља деце из неформалних ромских насеља. Подразумева информисање родитеља о важности адекватне бриге и неге на раном узрасту детета, као и добити од укључивања у образовни систем и важности образовања генерално, затим, едукацију о правилним обрасцима бриге, штетности негативних васпитних стилова, физичког кажњавања детета и насиља у породици. Уз то, подразумева и укључивање родитеља у активности које се спроводе са децом, како би били оснажени да исте активности сами реплицирају.
- 2) Мотивисања родитеља да укључе децу, нарочито девојчице, у систем раног образовања: упознавање са локацијом локалних вртићких установа, подршка у процесу прикупљања документације и аплицирања за место у вртићу, подршка при самом упису и праћење након уписа (подршка у спречавању осипања из система раног образовања), и
- 3) Развојно стимултивних активности за децу узраста од 0 до 5,5 година старости: креирање и реализација едукативно – креативних радионица за децу, које стимулишу различите домене развоја од когнитивног, преко емоционалног, до понашајног. Све радионице се одвијају на терену, у домаћинствима породица.

Током пројекта Нови Сад за једнакост девојака и девојчица ромске националности десет волонтера-теренских радника реализовало је 180 посета породицама, креирало је и одржано 180 развојно стимултивних

НОВИ САД ЗА ЈЕДНАКОСТ ДЕВОЈАКА И ДЕВОЈЧИЦА РОМСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ

радионица на 30 различитих тема. Теренским радом је обухваћено 40 породица са 59 деце предшколског узраста, 34 девојчице и 25 дечака.

Мени и мојој деци је много значила подршка коју смо добили у овом пројекту. Моје старије дете је имало доста говорних потешкоћа, захваљујући девојкама које раде на терену, и пуној подршци, моје дете сада има мањих тешкоћа него раније. С Центром за производњу знања и вештина сарађујем већ неколико година. Заиста ми значи ова подршка.

Мајка предшколске деце, насеље Велики Рим

Осим подршке породицама, теренски рад има још једну значајну димензију јер су реализацијатори ових активности претежно студенти и студенткиње мастер студија или завршних година основних студија који на тај начин стичу значајно практично искуство које им омогућава касније компетентнију реализацију њихове професионалне улоге.

Моменат када сам се пријавила да волонтирам у ЦПЗВ био је моменат када ме је највише мучило питање умем ли да применим своје теоријско знање. Сада када сам искусила рад у ромским насељима, скоро да се више и не дешава да учим неку теорију а да не могу да је повежем са неким примером са терена. Мислим да то најбоље говори о томе колико је волонтирање у ЦПЗВ изазовно и колико обогаћује практичним искуством. Заиста ми је донело све што сам очекивала, па и више од тога! Омогућило ми је да живим и радим за оно у шта верујем а то су једнаке шансе за све.

Волонтерка -теренска радница ЦПЗВ

НОВИ САД ЗА ЈЕДНАКОСТ ДЕВОЈАКА И ДЕВОЈЧИЦА РОМСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ

Превенција осипања из образовног система кроз интерсекторску сарадњу и подршку школским тимовима за превенцију осипања

Методологија коју су Град Нови Сад и Центар за производњу знања и вештина у сарадњи са Центром за социјални рад града Новог Сада и основним школама спроводили на овом пројекту, представља низ корака који су пажљиво осмишљени током реализације претходних партнерских пројекта пре свега пратећи потребе које долазе из саме заједнице, али и образовног система. Ова могућност је доступна пре свега због директног теренског рада са децом у најранијем узрасту и кроз процене потреба сваке појединачне породице која је укључена у програм. Свака породица која је укључена у програм, има могућност индивидуалног и/или групног/породичног саветовања и интервенције, намењене пре свега деци, а затим и родитељима. Саветодавни рад се спроводи кроз информисање, конкретно саветовање, едукативне активности, као и активности које се тичу оснаживања саме корисничке групе кроз повећање доступности услуга локалних институција. То су углавном породице, које се сусрећу са вишеструким изазовима и којима је потребна подршка кроз интерсекторски приступ. Методологија коју смо користили је партиципативна и учешће у њеној реализацији је обухватило широк круг актера који су релевантни за ову област: Центар за социјални рад, представнике/це ромске заједнице, Градску управу за социјалну и дечију заштиту, школе. Приступ обухвата следеће кораке: анализа контекста, дефинисање приоритета у облику циљева, креирање школских акционих планова и тимова који координишу реализацију и праћење планова и креирање мреже подршке у школи. Овај модел међусекторске сарадње у превенцији осипања и раног напуштања школовања успостављен је још 2017. године и садржи неколико фаза:

- подршку у успостављању школских тимова за превенцију осипања у 9 основних школа у Новом Саду: ОШ „Душан Радовић”, ОШ „Јожеф Атила”, ОШ „Доситеј Обрадовић”, ОШ „Иван Гундулић”, ОШ „Коста Трифковић”, ОШ**

НОВИ САД ЗА ЈЕДНАКОСТ ДЕВОЈАКА И ДЕВОЈЧИЦА РОМСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ

, „Вељко Петровић”, ОШ „Бранко Радичевић”, ОШ „Вељко Влаховић” и ОШ „Вук Караџић”. У три школе су ангажовани педагошки асистенти те су они чинили окосницу тимова пошто добро познају стање у насељима. Динамика рада са школским тимовима подразумевала је у почетку интензивне састанке и едукације у циљу стварања мреже која би систематски радила на превенцији осипања ромских ученика, а нарочито девојчица, из образног система као и у превенцији њиховог раног напуштања школовања.

- 2) **Справођење мера превенције осипања ученица и ученика из образног система:** одржавају се редовни састанци у сваком тромесечју, којима присуствују представници школских тимова, ЦПЗВ, Центра за социјални рад. На састанцима школски тимови имају могућност да размене искуства у како у директном раду са појединачним ученицима и ученицама и породицама, тако и сарадњи у заједници на пољу превенције осипања. Школе промишљају о ресурсима које имају и о онима који им недостају и начинима превладавања тих препрека. Ове анализе су основа за даље планирање активности у превенцији осипања. Свака школа самостално у односу на сагледано стање и потребе, ради на дефинисању приоритета у оквиру њихових акционих планова који се креирају и потом ревидирају сваке школске године. Такође је важно да акциони планови имају истакнуту родну димензију и да се мапирају сва деца а нарочито девојчице у ризику од осипања и раног напуштања школовања, уз то, не само деца из ромске заједнице, јер деца изложена ризику припадају различитим групама и овај модел је користан за све њих. Школски тимови предвиђају мере за подршку појединачној ученици или ученику, подршку родитељима и мере за побољшање капацитета запослених у школама за решавање питања осипања и али и изградње организационе културе у школи која поздравља укључивање ромске деце у систем. Важно је истаћи да сем редовног састава мора да постоји континуирана размена информација. Изостајање

НОВИ САД ЗА ЈЕДНАКОСТ ДЕВОЈАКА И ДЕВОЈЧИЦА РОМСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ

са наставе, рани бракови и занемаривање деце су посебно релевантне теме које су обрађиване током сарадње између Градске управе, Центра за социјални рад, школа и Центра за производњу знања и вештина.

Могу да наведем пример једне породице, о чему сам захваљујући сарадњи са школом била упозната. Ученица је била у ризику од напуштања школе, што се најбоље видело по броју изостанака. Након пружања подршке у

виду саветовања и континуиране сарадње са Центром за социјални рад, девојчица и њена породица су сарађивали и она је завршила разред. Ово је добар пример на који начин добра сарадња између институција и оваква подршка могу да допринесу у животу једне породице

Чланица пројектног тима

Током овог пројекта обезбеђена је континуирана подршка школским тимовима од стране ЦПЗВ, и сарадња тима са ЦСР и породицом ученика/це. Достављен је дидактички материјал за све основне школе укључене у пројекат. Број школске деце која су подржана кроз координирану интерсекторску сарадњу школских тимова, Центра за производњу знања и вештина, Центра за социјални рад и Града Новог Сада је 153 (86 девојчица и 67 дечака) а око 160 родитеља из 80 породица је било укључено у ове активности. Од овог укупног броја деце, с обзиром да је планирани број превазиђен, 65 девојчица је добило пакете подршке из буџета пројекта, а 153 бесплатне уџбенике посредством Центра за социјални рад а из буџета Града Новог Сада.

НОВИ САД ЗА ЈЕДНАКОСТ ДЕВОЈАКА И ДЕВОЈЧИЦА РОМСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ

Едукативни и инвидуудални саветодавни рад са девојчицама, девојкама и родитељима

Циљ индивидуалног саветодавног рада са девојчицама и девојкама ромске националности јесте јачање њихових индивидуалних капацитета за превладавање ризика везаних за склапање раних бракова, сексуално и родно засновано насиље, као и рано напуштање школовања. Иако сам саветодавни рад није довољан да би се спречили рани бракови, у комбинацији са другим мерама којима су девојке и девојчице обухваћене, очекује се да се један број њих кроз мере превенције осипања и саветовање подржи и да ће бити заштићене од штетне праксе склапања раних, уговорених бракова и да ће успети да остану у образовном систему како би у наредном периоду биле модели другим девојчицама и девојкама. Ова компонента пројекта има две функције: превентивну функцију - кроз едукативне радионице девојке су информисане и едуковане о темама које се тичу њихових живота, родних улога, традиционалних а штетних образаца функционисања заједнице који подразумевају ране уговорене бракове; и функцију интервенције - код девојака и девојчица код којих је већ наступио неки од ризико фактора и које имају одређене тешкоће, примењен је индивидуални саветодавни рад како би се подигла њихова резилијентност, како би усвојиле вештине асертивне комуникације, и како би у оквиру својих породица конструктивније заступале своја права.

НОВИ САД ЗА ЈЕДНАКОСТ ДЕВОЈАКА И ДЕВОЈЧИЦА РОМСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ

Пред крај школске године, у периоду када је време за поправљање оцена и за полагање пријемног испита за упис у средње школе рађено је интензивније психосоцијално индивидуално саветовање са девојчицама и девојкама. Такође, у истом периоду интензивиран јер рад са њиховим породицама односно одраслим члановима породице, како би се девојчице укључиле у полагање испита за разред као и полагање пријемног испита за упис у средње школе и тиме девојчице задржале у образовном систему. Рађено је на ублажавању панике и страха, сузбијању треме приликом полагања завршних испита у основној школи као и полагање пријемног испита за упис у средњу школу.

С обзиром на тешку епидемиолошку ситуацију и престанак рада школе, изгубила се комуникација између школе и девојчица.

Успели смо да повежемо девојчице са школом како би могле да се активно укључе и заврше школску годину као и да неке девојчице које су завршавале осми разред упишу средњу школу.

Водитељка радионица са девојчицама

Константно је указивано на важност заштите сваког појединца, потребу ношења маски, повећања личне хигијене и хигијене животног простора, поштовања држања физичке дистанце и што мањег кретања, као и поштовања полицијског чаша. Током реализације пројекта реализован је низ различитих радионице на теме: Близост и љубав, Уговорени бракови, Шта значи добро здравље, Репродуктивно здравље, Равноправност полова и културолошке улоге, Кофер који ћу понети, Репродуктивно здравље – трудноћа уadolесценцији, Равноправност полова и културолошке улоге и Близост и љубав са две групе девојчица из ромских насеља, свака група од 15 девојчица, укупно њих 30.

НОВИ САД ЗА ЈЕДНАКОСТ ДЕВОЈАКА И ДЕВОЈЧИЦА РОМСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ

Кад су у питању основни принципи радионичарског поступка који смо одабрали, сматрали смо да је за потребе овог програма најефикасније и најадекватније применити радионице које су превентивно-едукативног карактера чији је циљ стицање конкретног знања и вештина, али и усмеравање и подстицање базичних когнитивних процеса као што су расуђивање, стицање стратегије учења и памћења, артикулација сопственог мишљења, аргументовање властитог става, децентрација, планирање итд. У исто време ове радионице имају и превентивни карактер са циљем упознавања појава у друштву, упознавања са ризицима, стичу се стратегије препознавања ризика и функционалног реаговања у одређеним ризичним ситуацијама. То су ментално-хигијенске радионице којима се јача самозаштита и отпорност. Радионице које смо креирали имају јасно структурисан сценарио са циљем процесног кретања од основних општих појмова здравља, ка што специфичнијим појавама и феноменима као што су насиље и рани бракови. Циљ је био постепено повезивање узрока и последица, повезивање општег и специфичног и добијање ширег знања о овим појавама.

У радионицама се највише као основна активност користио прво лични примерично ангажовање, кроз питања „Шта мислите о томе?“, „Сетите се неке ситуације из вашег личног искуства“ и сл. Следеће активности које су заузимале важан део у нашем концепту радионица јесте рад у пару и рад у групама, како би се учеснице у радионицама училе толеранцији и развијале социјалне вештине. Завршни део радионица, углавном је био елаборација водитеља радионица који има за циљ да уоквири знање и активности радионице: „Са којим циљем смо радили ово?“, „Шта смо запазили, научили?“. Уводили смо и кратке игре, које имају забавни карактер и повезане су директно или симболично са темом радионице, а сем забавног карактера служе као предах између две сложеније активности. Такође су имале и креативни карактер, па на тај начин пружиле додатну мотивацију учесницама. Оне су се показале као веома

НОВИ САД ЗА ЈЕДНАКОСТ ДЕВОЈАКА И ДЕВОЈЧИЦА РОМСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ

значајне и продуктивне. У радионицама је коришћена и активност јавног презентовања пред групом, са циљем развијања вештина јавног наступа и слободног изражавања ставова. У почетку код групе је већином постојао отпор ка јавном презентовању, па су то углавном радиле у пару, док су временом када смо се упознале, почеле да се опуштају и самостално све више презентују. Применом концепције да један сет радионица прођу исте девојчице и девојке омогућавао се рад и на групној кохезији, придрживање чланова групе и тиме се постигао посебан вид подршке појединачној девојчици од стране њених вршњакиња. Концепти оваквог групног рада смањују изолацију (и емоционалну и социјалну), развијају друштвене вештине, учеснице помажу једне другима, промена се очекује унутар групе, друштвено признање за промене и успех, „соба за пробу“ за емоционално и когнитивно изражавање. Овако конципиран групни рад може се поделити на три фазе: Почетна фаза- ретке су интеракције, чешћи монолози, група се тек припрема за своје функционисање, отпори чланова групе могу бити чешћи, честа је висока анксиозност и дужа ћутања неких чланова групе којима је потребно време да се отворе. Средишња фаза групног процеса- мањи су монолози, мања је заокупљеност собом, више се комуницира са другима, слободније се говори о себи, сексуалности, потребама, ствара се образац групног функционисања. Завршна фаза- резиме шта су научиле, идентификација нових извора подршке, склапање нових пријатељстава. Овакав концепт рада показао се успешним.

НОВИ САД ЗА ЈЕДНАКОСТ ДЕВОЈАКА И ДЕВОЈЧИЦА РОМСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ

Информативно едукативна кампања

Како што је већ поменуто, континуитет рада на раном укључивању деце у предшколски систем, координирана међусекторска сарадња локалне самоуправе, јавних институција и организација цивилног друштва и велика видљивост ових активности важни су за побољшање социјалне инклузије Рома. Поред тога, пројекат је препознао значај увођења превенције раних и уговорених бракова као допунске мере у превенцији осипања и раног напуштања школе. Питање раних бракова и родно заснованог насиља над Ромкињама се тек током последњих неколико година покреће, и препознато је у политикама које се тичу инклузије Рома. У медијима и у стручној јавности се родно засновано и партнерско насиље третира углавном као глобална тема, а мало је пројекта који се баве искључиво Ромкињама. Зато је било важно питање родно заснованог насиља (укључујући праксу искључивања девојчица и девојака из школовања и склапање раних уговорених бракова) ставити у шири контекст и пред медијима и стручном јавношћу у Новом Саду га представити као узрочнопоследично повезан са генералним социјално економским статусом ромске жене, и статусом ромске жене у породици. Ниједна изолована мера сама по себи не може имати позитивне ефекте нити дугорочно бити делотворна ако се са ромским породицама, јавношћу, професионалцима из свих система и медијима не ради интегрисано. Локалне иницијативе ту имају значајно место, укључујући обухват деце од најранијег узраста мерама укључивања у предшколско образовање и васпитање, подршку породици односно мајкама и очевима (едукација и информисање, јачање родитељских компетенција, подизање свесто о значају образовања), психосоцијалну и материјалну подршку у превенцији осипања и раног напуштања школовања, оснаживање девојчица и девојака кроз психосоцијалну едукацију и саветовање, и рад у заједници на стварању окружења које ће бити повољно у смислу ставова професионалаца,

НОВИ САД ЗА ЈЕДНАКОСТ ДЕВОЈАКА И ДЕВОЈЧИЦА РОМСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ

слике коју медији емитују у јавности, развијања интерсекторске сарадње. Зато су током овог пројекта поред редовних активности на пормоцији самог пројекта реализоване две обуке: Једнодневна обука за представнике медија у Новом Саду која је имала за циљ сензибилизацију и подизање компетенција новинарских за адекватно извештавање о темама које обрађује овај пројекат, и две једнодневне обуке за представнике Новосадске интерсекторске мреже за децу НСМЕДЕ која је имала за циљ јачање интерсекторских веза и сензибилизацију професионалаца у свим локалним системима за бављење темом родно заснованог насиља и превенције раних уговорених бракова код девојчица ромске националности.

NOVI SAD FOR EQUALITY OF ROMA GIRLS

Project Coordinator:

City of Novi Sad-Department for Social and Child Protection

Partner Organization:

Know How Center (Centar za proizvodnju znanja i veština)

Project duration:

September 2019 – December 2020

NOVI SAD FOR EQUALITY OF ROMA GIRLS

Overall Project Objective:

Fostering positive actions of the local community towards the Roma population in order to prevent discrimination, with a special focus on girls.

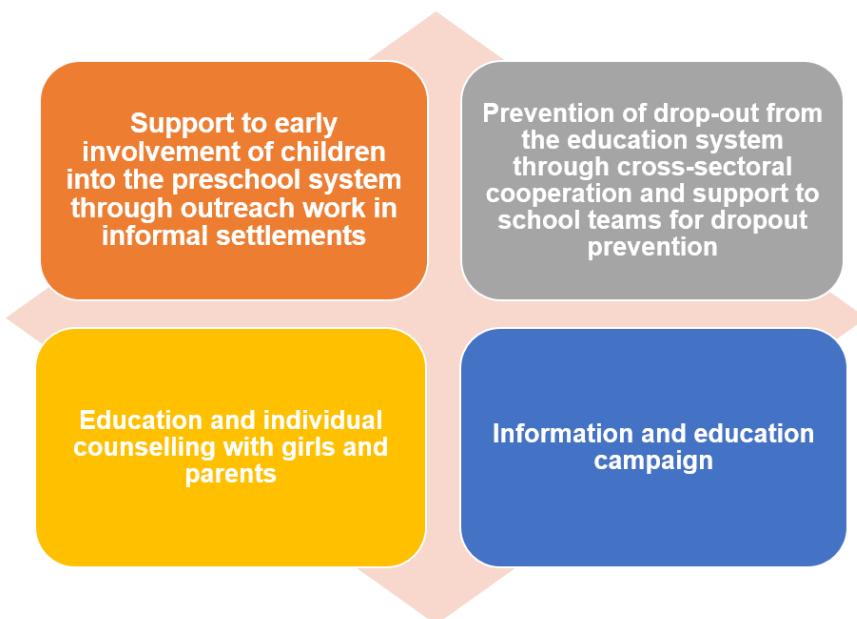
Specific Project Objective:

Contribution to social inclusion and equality of Roma girls in Novi Sad through the implementation of local inter-sectoral mechanisms for psychosocial and educational support and public information.

NOVI SAD FOR EQUALITY OF ROMA GIRLS

THE PROJECT „NOVI SAD FOR EQUALITY OF ROMA GIRLS“ IS BASED ON 4 PILLOWS:

Support to early involvement of children into the preschool system through outreach work in informal settlements

Programs for parents of girls and boys aged 0 to 5.5 years are necessary to strengthen their knowledge, skills and competencies in order to stimulate and educate their children. This is especially important for parents of children from marginalized groups whose children are not included or are insufficiently covered by preschool education programs. With this in mind, the implementation of the early development program in Novi Sad is dedicated to Roma children in informal settlements. The City of Novi Sad is investing significant efforts and resources in programs to support the inclusion of Roma children in the education system,

NOVI SAD FOR EQUALITY OF ROMA GIRLS

prevention of dropouts from the education system and improvement of the socio-economic status of Roma families.

In cooperation with the Center for Social Work and civil society organizations, so far there have been implemented activities that were related not only to social protection and education but also to health, housing and employment. The Mobile Team for Roma Inclusion was formed in the City in 2014 and includes representatives of local self-government (coordinator for Roma issues), health, education and social protection systems, as well as the National Employment Service. The mobile team is active and involved in all initiatives related to Roma inclusion. Since 2018, a Team for improving the position of Roma men and women has been formed in the City.

The partner organization in this project, the Know How Center, launched fieldwork in 2014 with the purpose to approach the most vulnerable families and make available early development support services, strengthen parental competencies for child care and provide earlier inclusion of children in the preschool education system. This type of support is provided primarily to Roma living in substandard settlements in the territory of Novi Sad. This program includes direct field work with children - social and educational activities, and with parents - counseling and educational activities. In addition, parents receive support when applying for enrollment in preschool, as well as exercising other rights in the field of social and health care, and education.

NOVI SAD FOR EQUALITY OF ROMA GIRLS

Many years of experience in similar programs have contributed to the continuous improvement of the work methodology. The program itself consists of:

- 1) counseling work to support parenthood, which is aimed at counseling, informing and empowering parents of children from informal Roma settlements. It involves informing parents about the importance of adequate care and care at an early age, as well as benefits from inclusion in education system and the importance of education in general. Besides that, education on proper patterns of care, the harmfulness of negative parenting styles, physical punishment of children and domestic violence. In addition, the program implies the involvement of parents in activities carried out with children, in order to be empowered to replicate the same activities afterwards.
- 2) Motivating parents to include children, especially girls, in the early education system: introduction to the location of local kindergartens, support in the process of collecting documentation and applying for a place in kindergarten, support during enrollment and post-enrollment support (support in preventing dropouts from the system of early education), and
- 3) Developmentally stimulating activities for children aged 0 to 5.5 years: creation and implementation of educational - creative workshops for children, which stimulate different domains of development from cognitive, through emotional, to behavioral. All workshops take place in the field, in households of families.

During the project Novi Sad for equality of Roma girls, ten volunteers-field workers realized 180 visits to families, created and held 180 developmentally stimulating workshops on 30 different topics. Fieldwork covered 40 families with 59 preschool children, 34 girls and 25 boys.

NOVI SAD FOR EQUALITY OF ROMA GIRLS

The support we received in this project meant a lot to me and my children. My older child had a lot of speech difficulties, thanks to the girls who work in the field, and full support, my child now has less difficulties than before. I have been cooperating with the Center for the Production of Knowledge and Skills for several years. This support really means something to me.

Mother of preschool children, Veliki Rit settlement

In addition to supporting families, fieldwork has another important dimension because the implementers of these activities are mostly students of master's studies or final years of undergraduate studies who thus gain significant practical experience that allows them to later more competently realize their professional role.

The moment when I applied to volunteer at Know How Center was the moment when I was most bothered by the question of whether I could apply my theoretical knowledge. Now that I have experienced working in Roma settlements, it almost never happens that I learn a theory without being able to connect it with an example from the field. I think that speaks best about how challenging volunteering at CPZV is and how enriching it is with practical experience. It really brought me everything I expected, even more than that! It allowed me to live and work for what I believe in and that is an equal chance for everyone.

Volunteer - field worker at Know How Centre

Prevention of drop-out from the education system through cross-sectoral cooperation and support to school teams for dropout prevention

The methodology implemented by the City of Novi Sad and the Know How Center in cooperation with the Center for Social Work of the City of Novi Sad and primary schools on this project is a series of steps carefully designed during the implementation of previous partnership projects. This opportunity is available primarily due to direct fieldwork with children at the earliest age and through needs assessments of each individual family involved in the program. Each family involved in the program has the possibility of individual and / or group / family counseling and intervention, intended primarily for children, and then for parents. This advisory work is carried out through information, advisory work, educational activities, as well as activities related to strengthening the user group itself by increasing the availability of services of local institutions. These are mainly families, who face multiple challenges and who need support through an intersectoral approach. The methodology we used is participatory and participation in its implementation included a wide range of actors relevant to this area: the Center for Social Work, representatives of the Roma community, the City Administration for Social and Child Protection, schools. The approach includes the following steps: context analysis, defining priorities in the form of goals, creating school action plans and teams that coordinate the implementation and monitoring of plans, and creating a school support network. This model of intersectoral cooperation in the prevention of early school leaving and early school leaving was established in 2017 and contains several phases:

- 1) **support in the establishment of school teams for dropout prevention in 9 elementary schools in Novi Sad:** "Dušan Radović", "Jozef Atila", "Dositej Obradović", "Ivan Gundulić", "Kosta Trifković", "Veljko Petrović", „Branko Radičević“ "Veljko Vlahović" and "Vuk Karadžić". Pedagogical assistants who are employed in three of these schools formed the backbone of the teams, as they know the situation in the settlements well. The dynamics of working with school teams initially included

NOVI SAD FOR EQUALITY OF ROMA GIRLS

intensive meetings and education in order to create a network that would systematically work on the prevention of dropouts of Roma students, especially girls, from the education system as well as in the prevention of their early school leaving.

2) Implementation of measures to prevent dropouts of students from the education system: regular meetings are held in each school trimester, which are attended by representatives of school teams, Know How center and Center for Social Work. At the meetings, school teams have the opportunity to exchange experiences in direct work with individual students and families, as well as in cooperation in the community in the field of dropout prevention. Schools think about the resources they have and those they lack and ways to overcome the obstacles. These analyzes are the basis for further planning of activities in the prevention of dropout. Each school, independently in relation to the perceived situation and needs, works on defining the priorities within their action plans, which are created and then revised every school year. It is also important that action plans have a prominent gender dimension and that all children, especially girls at risk of dropping out and early school leaving, are mapped, and not only Roma children, because children at risk belong to different groups and this model is useful for all of them. School teams envisage measures to support an individual student, support to parents and measures to improve the capacity of school staff to address dropouts and build an organizational culture in the school that welcomes the inclusion of Roma children in the system. It is important to point out that in addition to regular meetings, there must be a continuous exchange of information. Absenteeism, early marriages and neglect of children are particularly relevant topics that were addressed during the cooperation between the City Administration, the Center for Social Work, schools and the Center for the Production of Knowledge and Skills.

During this project, continuous support to school teams was provided by Know How Center, Center for Social Work and students' families. Didactic material was donated to all elementary schools involved in the project. The number of school children supported through coordinated intersectoral cooperation of

NOVI SAD FOR EQUALITY OF ROMA GIRLS

school teams, the City of Novi Sad, Know How Center and Center for Social Work is 153 (86 girls and 67 boys) and about 160 parents from 80 families were involved in these activities. Out of this total number of children, 65 girls received support packages from the project budget, and 153 children received free textbooks through the Center for Social Work from the budget of the City of Novi Sad.

I can cite the example of one family, which I was aware of thanks to the cooperation with the school. The student was at risk of dropping out of school, which was best seen by the number of absences. After providing support in the form of counseling and continuous cooperation with the Center for Social Work, the girl and her family cooperated and she finished the class. This is a good example of how good cooperation between institutions and such support can contribute to the life of a family

Member of the project team

Education and individual counselling with girls and parents

The aim of individual counseling work with Roma girls is to strengthen their individual capacities to overcome the risks associated with early marriages, sexual and gender-based violence, as well as early school leaving. Although counseling alone is not enough to prevent early marriages, combined with other measures that cover girls and girls, it is expected that a number of them will be supported through dropout prevention and counseling measures and will be protected from harmful early marriage practices. arranged marriages and that they will be able to stay in the education system in order to be models for other girls in the coming period. This component of the project has two functions: preventive function: through educational workshops girls are informed and educated on topics related to their lives, gender

NOVI SAD FOR EQUALITY OF ROMA GIRLS

roles, traditional and harmful patterns of community functioning that include early arranged marriages; and the function of intervention: in girls and girls who have already experienced some of the risk factors and who have certain difficulties, individual counseling work was applied in order to raise their resilience, to adopt assertive communication skills, and to be more constructive within their families. represented their rights.

Before the end of the school year, in the period when it is time to improve grades and take the entrance exam for enrollment in high schools, more intensive psychosocial individual counseling was done with girls. Also, in the same period intensified because the work with their families or adult family members, in order for girls to be included in the exam for the class as well as taking the entrance exam for enrollment in secondary schools and thus keeping the girls in the educational system. Work was done on alleviating panic and fear, suppressing anxiety when taking the final exams in primary school, as well as taking the entrance exam for enrollment in high school.

„Due to the difficult epidemiological situation and the termination of the school, communication between the school and the girls was lost. We managed to connect the girls with the school so that they could be actively involved and finish the school year, as well as for some girls who finished the eighth grade to enroll in high school. “.

Facilitator of workshops with girls

NOVI SAD FOR EQUALITY OF ROMA GIRLS

The importance of protecting each individual, the need to wear masks, increase personal and living space hygiene, respect for physical distance and as respect of lockdown measures, were constantly pointed out. During the implementation of the project, workshops on the following topics were conducted: Intimacy and love, Early forced marriages, What good health means, Reproductive health, Gender equality and cultural roles, "A suitcase to take", Reproductive health - pregnancy in adolescence, Gender equality and cultural roles and Closeness and love, with two groups of girls from Roma settlements, each group of 15 girls, a total of 30.

When it comes to the basic principles of the workshop procedure that we have chosen, we considered that for the purposes of this program it is most efficient and most appropriate to apply workshops that are preventive and educational in nature and aim to acquire specific knowledge and skills, rational thinking, acquiring a strategy of learning and memory, articulation of one's own opinion, argumentation of one's own attitude, decentration, planning etc. At the same time, these workshops have a preventive character with the aim of getting to know the phenomena in society, getting to know the risks, strategies for recognizing risks and functional response in certain risk situations. These are mental and hygienic workshops that strengthen self-protection and resilience. The workshops we have created have a clearly structured scenario with the aim of moving from basic general concepts of health to more specific phenomena and phenomena such as violence and early marriages. The goal was to gradually connect causes and effects, to connect the general and the specific, and to gain a broader knowledge of these phenomena.

In the workshops, first the personal example was mostly used as a basic activity - personal engagement, through the questions "What do you think about it?", "Remember some situations from your personal experience?" and the like. The next activities that have taken an important part in our workshop concept are working in

NOVI SAD FOR EQUALITY OF ROMA GIRLS

pairs and working in groups, in order for the workshop participants to learn tolerance and develop social skills. The final part of the workshops was mainly an elaboration of the workshop leader who aims to frame the knowledge and activities of the workshop, "With what goal did we do this?" "What did we notice, learn?". We also introduced short games, which have a fun character and are directly or symbolically related to the theme of the workshop, and in addition to the fun character, they serve as a break between two more complex activities. They also had a creative character, thus providing additional motivation to the participants. They have proven to be very significant and productive. The workshops also involved the activity of public presentation in front of the group, with the aim of developing public speaking skills and free expression of views. In the beginning, the group mostly resisted public presentations, so they mostly did it in pairs, while by the time we got to know each other, they started to relax and present themselves more and more on their own.

By applying the concept that one set of workshops include same girls continually, it was possible to work on group cohesion, joining group members to each other and thus achieving a special kind of support for an individual girl by their peers. Concepts of such group work reduce isolation (both emotional and social), develop social skills, participants help each other, change is expected within the group, social recognition for change and success, "rehearsal room" for emotional and cognitive expression. The group work conceived in this way can be divided into three phases: Initial phase - interactions are rare, more frequent monologues, the group is just preparing for its functioning, resistance of group members may be more frequent, high anxiety and longer silences of some group members to open. The central phase of the group process - there are fewer monologues, less preoccupation with oneself, more communication with others, freer talk about oneself, sexuality, needs, a pattern of group functioning is created. The final phase - a summary of what they learned, identification of new sources of support, making new friendships. This concept of work has proved successful.

Information and education campaign

As already mentioned above, the continuity of work on early involvement of children into the preschool system, coordinated cross-sectoral cooperation of local self-government, public institutions and civil society organizations and high visibility of these activities are important in improving social inclusion of Roma. In addition to that, the project have recognized the significance of the introduction of the early marriages prevention as complementary measure in prevention of dropout and early school leaving. The issue of early marriages and gender-based violence against Roma women has only been raised in recent years, and has been recognized in policies related to Roma inclusion. In the media and in the professional public, gender-based and partner violence is treated mainly as a global topic, and there are few projects that deal exclusively with Roma women. That is why it was important to put the issue of gender-based violence (including the practice of excluding girls from school and entering into early arranged marriages) in a broader context and present it to the media and professional public in Novi Sad as causally related to the general socio-economic status of Roma women. , and the status of a Roma woman in the family. No isolated measure alone can have positive effects or be effective in the long run if it is not integrated with Roma families, the public, professionals from all systems and the media. Local initiatives have a significant place here, including the inclusion of children from the earliest age in measures of inclusion in preschool education, support for families and mothers and fathers (education and information, strengthening parental competencies, raising awareness of the importance of education), psychosocial and material support in dropout prevention. and early school leaving, empowering girls and girls through psychosocial education and counseling, and working in the community to create an environment that will be conducive to the views of professionals, the public image of the media, and the development of intersectoral cooperation. Therefore, during this project, in addition to regular activities on the promotion of the project, two trainings were realized: One-day training for media representatives in Novi Sad, which aimed to sensitize and raise the

NOVI SAD FOR EQUALITY OF ROMA GIRLS

competencies of journalists to adequately report on topics covered by this project, and two one-day trainings for representatives. Novi Sad intersectoral network for children NSMEDE, which aimed to strengthen intersectoral ties and sensitize professionals in all local systems to address the topic of gender-based violence and prevention of early arranged marriages among girls of Roma nationality.

